

Leven in vrijheid

Hoe beschermt de **Wet zorg
en dwang** jou bij zorg waar je
het niet mee eens bent?

Informatie voor cliënten
en vertegenwoordigers.

Vilans

VILANS

Jeroen Havers
Jeroen Schumacher

MET DANK AAN

LFB
Alzheimer Nederland
Ieder(in)
KansPlus
LSR
LOC Waardevolle zorg
PGB
Astrid van den Berg, Tekst en advies

ILLUSTRATIES

Yara Ruby

DESIGN & ART DIRECTION

Maikel van Berkel

MEER INFORMATIE OVER DE WZD VIND JE OP:

www.dwangindezorg.nl
www.vilans.nl/wzd
www.zorgvoorbeter.nl/onvrijwillige-zorg
www.kennispleingehandicaptensector.nl/onvrijwillige-zorg

Iedereen heeft recht op vrijheid, ook als je een verstandelijke beperking of dementie hebt. Dat wil zeggen: je mag leven zoals je wilt en meebepalen welke zorg je krijgt. Maar soms kan het zijn dat je onvrijwillige zorg krijgt. Dat is zorg waar je het niet mee eens bent. Zorg waardoor je minder vrijheid hebt. Waarom gebeurt dat? En hoe gebeurt dat? Dat staat in de Wet zorg en dwang. In deze folder vertellen we meer.

Vrijheid is belangrijk. Ook als je zorg krijgt, thuis of op een zorglocatie. Jij wil bijvoorbeeld zelf kiezen wat je eet of wanneer je naar buiten gaat. Soms beslis je dat samen met je vertegenwoordiger.

Je vertegenwoordiger is iemand die samen met jou beslissingen neemt, wanneer je dat zelf niet meer goed kan. Je vertegenwoordiger kan je partner zijn of een familielid. Het kan ook een mentor of curator zijn. Dat is iemand die de rechtbank heeft aangewezen als jouw wettelijk vertegenwoordiger.

WANNEER MAG ONVRIJWILLIGE ZORG?

De zorgorganisatie mag onvrijwillige zorg geven, als je iets doet dat niet veilig is. Dat noemen we ernstig nadeel. Ernstig nadeel is bijvoorbeeld:

- Je raakt buiten de weg kwijt. En daardoor ontstaan gevaarlijke situaties in het verkeer.
- Je wordt ziek doordat je niet goed eet of drinkt.
- Je vergeet je medicatie in te nemen en je wordt daardoor angstig of agressief.
- Je doet jezelf pijn.
- Je doet anderen pijn, of maakt hen bang of agressief.
- Je maakt andermans spullen kapot.

WAT GEBEURT ER BIJ ONVRIJWILLIGE ZORG?

Als er ernstig nadeel is voor jezelf of een ander, kan het zijn dat je minder vrijheid krijgt. Ook als je dat zelf niet wil. Dan krijg je onvrijwillige zorg. Onvrijwillige zorg is bijvoorbeeld:

- Je krijgt medicijnen om rustig te worden, maar je wilt die niet innemen.
- Je moet 's nachts je telefoon inleveren, terwijl je dat niet wilt.
- De deur van je woning gaat op slot, maar je bent het daar niet mee eens.

Onvrijwillige zorg mag niet zomaar. Het gebeurt alleen als het echt niet anders kan. De onvrijwillige zorg is daarbij zo kort mogelijk. En met zo min mogelijk beperking van je vrijheid. De zorgorganisatie moet zich daarbij aan regels houden. Die regels staan in de Wet zorg en dwang. De afkorting van deze wet is Wzd.

Wat staat er in de Wet zorg en dwang?

De Wet zorg en dwang is er om jou als cliënt te beschermen. Want de zorgorganisatie kan niet zomaar onvrijwillige zorg geven. De zorgorganisatie doorloopt daarbij **4 stappen**.

Stap

1

JOUW SITUATIE ONDERZOEKEN

Als er ernstig nadeel is voor jou of voor een ander, dan gaat jouw zorgverantwoordelijke eerst in gesprek met jou en je vertegenwoordiger. De zorgverantwoordelijke is de persoon die ervoor zorgt dat alle afspraken in jouw zorgplan staan. Meestal is dat je Eerst Verantwoordelijke Verzorgende (EVV-er) of persoonlijk begeleider.

Samen onderzoeken jullie de situatie.

Wat is het probleem? Hoe kunnen jullie het probleem oplossen? Kan het op een manier waar je het mee eens bent? Of krijg je onvrijwillige zorg?

Stap

2 OVERLEGGEN MET DESKUNDIGEN

Is onvrijwillige zorg echt nodig? Daarover overlegt de zorgverantwoordelijke niet alleen met jou en je vertegenwoordiger. De zorgverantwoordelijke overlegt ook met deskundigen, zoals je behandelend arts of gedragsdeskundige. Samen bespreken ze wat de beste oplossing is voor jou.

Jij en je vertegenwoordiger mogen altijd bij dit overleg zijn. Je mag ook altijd meepraten over andere oplossingen dan onvrijwillige zorg. Bijvoorbeeld: je spreekt af dat je eerst buiten gaat lopen als je boos bent of onrustig. Of je spreekt af dat je eerst met de cliëntenvertrouwenspersoon Wzd praat.

De cliëntenvertrouwenspersoon Wzd werkt niet voor jouw zorgorganisatie, maar voor jou. Hij of zij kan jou helpen, als je vragen hebt over onvrijwillige zorg. Of jou ondersteunen bij gesprekken met je zorgverantwoordelijke, arts of gedragsdeskundige. Het kan fijn zijn als iemand helpt te vertellen wat voor jou belangrijk is.

Is onvrijwillige zorg echt nodig? Dan zet je zorgverantwoordelijke dit in jouw zorgplan. Deze spreekt met jou en je vertegenwoordiger af hoe lang je onvrijwillige zorg krijgt. En wanneer jullie bespreken of onvrijwillige zorg nog nodig is.

Stap

3 ONVRIJWILLIGE ZORG TOETSEN

Iedere zorgorganisatie heeft een deskundige die veel weet over de Wet zorg en dwang. Dat is de Wzd-functionaris. De Wzd-functionaris toetst de zorgplannen met onvrijwillige zorg. Dat wil zeggen: hij of zij kijkt of de organisatie alles heeft gedaan om onvrijwillige zorg te voorkomen of te verminderen.

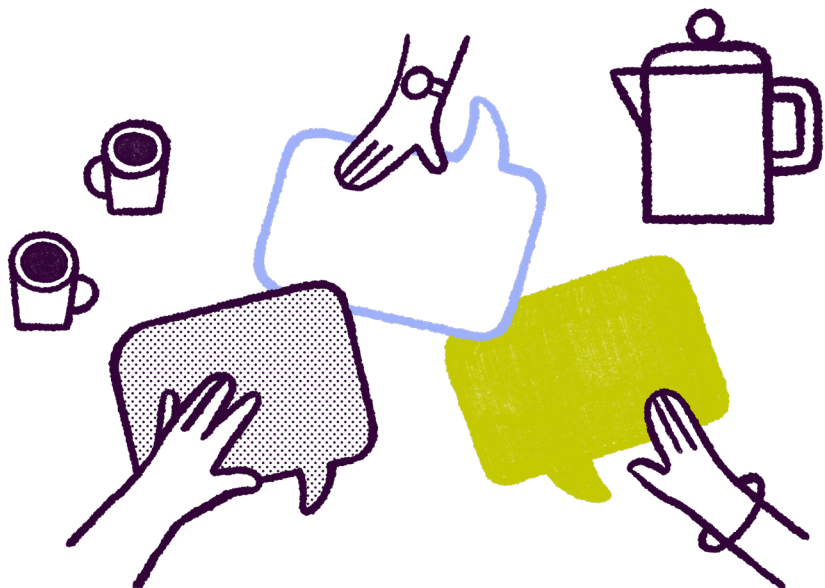
Stap

4 BLIJVEN EVALUEREN

De zorgverantwoordelijke bekijkt tenminste iedere 6 maanden of de onvrijwillige zorg nog steeds nodig is of verminderd kan worden. Evalueren heet dat. De zorgverantwoordelijke evalueert de afspraken eerder als je behoefte aan zorg verandert. Jij of je vertegenwoordiger kunnen dat ook zelf aangeven.

De evaluatie is na 3 maanden als er geen afspraak is over hoe lang je onvrijwillige zorg krijgt.

HOE WERKT EVALUEREN?

De zorgverantwoordelijke bespreekt met jou hoe je wilt evalueren. Je bespreekt samen:

- welke deskundige de zorgverantwoordelijke uitnodigt bij het gesprek,
- of je nog iemand anders erbij wilt hebben, zoals de cliëntenvertrouwenspersoon Wzd,
- of jij of je vertegenwoordiger eigen ideeën willen bespreken om de onvrijwillige zorg te stoppen.

Daarna plannen jullie het gesprek. Je kan alleen naar het gesprek gaan. Of je vertegenwoordiger mag ook alleen gaan namens jou. Je kan ook samen met je vertegenwoordiger gaan of met de cliëntenvertrouwenspersoon Wzd. Met elkaar bespreken jullie of onvrijwillige zorg nog steeds nodig is. Of dat jullie het op een andere manier kunnen oplossen, zodat jij meer vrijheid hebt. De zorgverantwoordelijke beschrijft in het zorgplan welke zorg je in de komende tijd krijgt.

Het stappenplan, soms ook bij vrijwillige zorg

De zorgorganisatie moet de 4 stappen hierboven altijd doorlopen bij onvrijwillige zorg. Soms moet de organisatie de stappen ook doorlopen bij vrijwillige zorg. Vrijwillige zorg is zorg waar je het mee eens bent, waar je je niet tegen verzet. Of zorg waarmee je vertegenwoordiger instemt.

Wanneer doorloopt de zorgorganisatie de 4 stappen ook bij vrijwillige zorg? Dat is als je wilsonbekwaam ter zake bent. Je kunt bijvoorbeeld zelf beslissen wanneer je in de tuin wandelt, maar niet zelf beslissen wanneer je je medicijnen neemt. Wat je zelf niet kunt beslissen, wordt wilsonbekwaam ter zake genoemd.

Ben je wilsonbekwaam ter zake? Dan moet de zorgorganisatie de 4 stappen doorlopen bij deze vormen van vrijwillige zorg:

- Je krijgt medicijnen om rustig te blijven. En dat duurt langer dan normaal. Of je krijgt meer medicijnen dan normaal.
- Je hebt minder bewegingsvrijheid. Dat is bijvoorbeeld als een begeleider of verzorgende je moet vasthouden of vastzetten in een rolstoel.
- Je wordt tijdelijk ingesloten in een kamer.

In deze situaties moet de zorgorganisatie de 4 stappen doorlopen zoals bij onvrijwillige zorg.

Wat kun je doen als je het niet eens bent met de zorg die je krijgt?

Ben je het ergens niet mee eens? Denk je dat de onvrijwillige zorg niet nodig is? Ga dan in gesprek met je zorgverantwoordelijke.

Zeg wat je vindt en wat je graag

wil. Of vraag je vertegenwoordiger om dat namens jou te doen. Of doe het samen. Je kan ook de cliëntenvertrouwenspersoon Wzd vragen mee te gaan. Verder heb je altijd het recht om de cliëntenvertrouwenspersoon Wzd te spreken.

JE ZORGPLAN INZIEN

Je mag altijd jouw zorgplan inkijken om te zien wat de afspraken zijn. Als je wilt, dan mag je vertegenwoordiger of een naaste ook meekijken.

Het is belangrijk dat jij en je zorgverantwoordelijke de onvrijwillige zorg regelmatig met elkaar bespreken. Jij of je vertegenwoordiger kunnen zelf aangeven als je het eerder wilt bespreken dan afgesproken. Wil je hierbij hulp? Dan kan jij of je vertegenwoordiger vragen of de cliëntenvertrouwenspersoon Wzd bij het gesprek komt zitten.

Je mag ook je vertegenwoordiger vragen alleen in gesprek te gaan met je zorgverantwoordelijke.

Kom je er in het gesprek samen niet uit? Ben je het nog steeds niet eens met de onvrijwillige zorg? Dan kun jij of je vertegenwoordiger een klacht indienen bij een klachtencommissie Wzd. De cliëntenvertrouwenspersoon Wzd kan je hierbij helpen. Zo'n klacht kan altijd. Maar eerst praten helpt vaak het best.

In deze folder leggen we uit welke stappen zorgorganisaties moeten doorlopen bij onvrijwillige zorg. De stappen staan beschreven in de Wet zorg en dwang van januari 2020. In januari 2024 zijn de stappen aangepast en opgeschreven in bestuurlijke afspraken. Deze folder gaat over de stappen zoals in de bestuurlijke afspraken staan. De zorgorganisatie mag zelf kiezen: deze afspraken volgen of de stappen zoals ze in de wet van 2020 staan.